

Czeplédiné Gurzó Mária

Menyegző után*

(Részletek)

Méhkerék községben, a vőlegény házában az ifjú pár bizonyos mitikus eredetű rítusok és ceremóniák révén foglalta el új státusát. A menyegzői sátor elé még a násznép érkezése előtt elhelyeztek egy asztalt, amelyre kitétték a kalácsot, a szenteltvízzel teli tálat és a bazsalikomot. Az ifjú pár ugyanúgy háromszor körbejárta az asztalt, mint előzőleg tette ezt a templomban az Úr asztala körül az egyesítési ceremónia alatt, s ezekben a pillanatokban búzamatot szórtak a fejükre, szenteltvízzel locsolták le őket. Mindezek olyan mágikus jelentéssel bíró ünnepi rituálék, amelyek a beilleszkedést, a termékenységet és az új otthon felavatását szorgalmazzák.

Méhkeréken ezt a rituálét két szűz lány végezte el: egyikük a búzamatokat szórta és szenteltvízzel locsolt, a másik feldobta a kalácsot, a jelenlevők pedig igyekeztek azt elkapni, hiszen a kalács a bőség, a gazdagság, a jó és a szerencse jelképe.

Ekkor a résztvevők közül valaki ezt kiáltotta: „Nem azé a kakukk, aki hívja, / Hanem azé, aki elkapja.”

A szerencsés darabokká törte a kalácsot, a násznép ügyesebb tagjai pedig elvettek belőle egy-egy darabot.

A víz az ember életének minden fontos pillanatában jelen van. Felbukkan a keresztelőn, a menyegzőn, a temetésen. A víz szerepéről vallási szempontból Mircea Eliade így fogalmaz: (a víz) „*lemossa a bűnököt, tisztít és föléleszt*”. T. Papahagi is három témára vetíti ki a víz jelentőségét: „*az élet forrása, tisztítóeszköz, újraélesztő központ*”, Gh. Vrabie szerint pedig: „*A víznek az ember életében gyógyító értéke van, a »szent« jelzővel illelhető*”; „*Nem kell elfeledkeznünk az erre az elemre a legrégebb idők óta használatos jelzőkről, a víz jelentőségéről a görög filozófusok értelmezésében, a hindu rítusokban és az iszlám vallásban betöltött szerepéről, de a mai Indiában és Indonéziában tartott, vízzel kapcsolatos ünnepekről sem.*”

A bibliában a víz az élet és a boldogság szimbóluma. A kenyeret adó búza a termékenységet, a bőséges termést jelképezi.

A bazsalikom is igen kedvelt, misztikus jelentéssel bíró növény. Számos rítus: vallási és profán szokás, családi esemény kísérője. I. Filipciuc szerint a bazsalikom „*a boldogság metaforája*”, O. Papadima pedig a „*a lányok és a szerelem virágának*” nevezi. A hagyományos mentalitásban a tömjén és a bazsalikom megvéd a rossz erőktől. E mentalitásból kifolyólag a méhkeréki románok a háztető utca felőli részére egy csokor bazsalikomot helyeztek, azt remélve, hogy a növény megvédi otthonukat bármilyen szerencsétlenségtől. A templomi szertartásokon és az emberi élet legfontosabb eseményein ugyanolyan szent jelentéssel bír a bazsalikom, mint a szenteltvíz. „*Az elmúlási rítusok a menyeg-*

* Teljes cím: *Rítusok, szokások és népi mondókák a menyegző után*

zón a bőséget, a termékenységet és a bő gyermekáldást kívánó rituálékkal kerülnek szembe (ilyen az étellel, itallal roskadásig terített asztal, a búzamag-szórás az ifjú pár fejére, illetve az a pillanat, amikor a menyasszony vagy a nászasszony a föld négy csücske felé dobja a kalácsdarabokat).” Méhkeréken ezek a termékenységi rítusok ünnepélyes keretek között zajlanak, az ifjú pár, mint már említettük, háromszor megkerüli az ünnepi asztalt. „Az asztal körbetáncolása a házasság érzésének örömét, a zenéből és táncból fakadó örömet jelképezi. Ez a ceremónia a régi vallási rituálé töredéke, amely a héber, illetve egyéb régi keresztény vallási kultuszból maradt fenn.”

Az asztal körül kialakult kör a jegyespár kapcsolatának, a házasság és a termékenység tartósságát is szimbolizálja.

Szintén Méhkeréken szokás az, hogy a menyasszony, amikor újdonsült férje szüleinek házába érkezik, néhány soros beszélgetést folytat anyósával.

- Jó estét, anyám.
- Jó estét, menyem.
- Mit hoztál, menyem?
- Jókedvet, anyám.

Rafila Juhász (Gurzó)

A köszöntés után az anyós a jó kedély jeléül kalácsot és egy üveg pálinkát ajándékoz menyének azért, hogy az új családtag jó és vidám legyen új otthonában. A gesztushoz néhány üdvözlő szót is fűznek: „Éljenek szerencsével / Életük legyen virágos tavasz / Bőséges ősz.” *Rafila Juhász (Gurzó)*

Mind az üdvözlő szavak, mind pedig a jókívánások mágikus töltetűek, a régi időkől származnak. Egy misztikus világot zárnak magukba, egy ősrégi gondolkodásmódot, amelyen keresztül szavakba formálódik a varázslat.

P. Caraman a *Népi varázslat*ban így ír: „A mindennapi etikánk, a különböző jókívánásokkal együtt nagyrészt a varázslatra alapul! Mert mi lenne ez a sok illedelmes megszólítás – »jó reggelt«, »jó napot«, »jó estét«, »jó éjszakát«, »szép álmokat«, »jó utat«, »isten hozott«, »jó étvágyat«, »egészségedre«, »jó időt«, »köszönöm« –, mint megannyi mágikus kifejezés, amely a magába zárt jót igyekszik azokra az emberekre árasztani, akiknek szól.”

Méhkeréken az anyós jókívánásai után a menyasszony a Vasile Poiendan-tól ismert verssel köszönti anyósát:

Vörös zsálya koszorúban
Vidámságot a lagziban,
Igyatok és egyetek,
Amiként szeretnétek.
Madaracska, madárka,
Drága kicsi anyácska,
Sokat szomorkodott ő,
Míg a leánya fel nem nőtt.
Kincse nem is voltam én,
S mégis kincsét elvitték.
Nem ismerte szeretetem,

Mert eladott nagy kedvesen
Fehér selyem pénzekér'
Más házába menjek én,
Fehér papírpénzekér',
Emberek jóságáér'.
Édesanyám azt mondta,
Mikor házát elhagytam,
Mikor látom anyósom,
Gondoljam, hogy édes jóm,
Apósom, ha elém jő,
Azt higgyem, hogy apám ő.

A népi alkotás a fiatal viselkedési formáját írja le a beilleszkedéskor az új családba. A néprajzi kutatások szerint az arának szeretnie kell férjét, új szüleit, s magától értetődően jó háziasszonynak kell lennie. Elismeréssel beszél az

anyja mellett eltöltött életéről, s egyben magáévá tesz egy viselkedési mintát, amely az új emberi törvényeknek megfelelő.

A kétegyházi románok is egy sereg jellegzetes rítust és különféle rendeltetésű rituálékat gyakorolnak a szigorú törvények alapján élő fiatal sorsok befolyásolása érdekében. Florica Santău szerint ebben a közösségben „amikor a nászmenet a vőlegény udvarának ajtajához ér, valamelyik szakácsnő az összetartás reményében teleszórja sóval a fiatalokat; kenyeret nyújt át, hogy jók legyenek, búzát, hogy gyerkeik szülessenek (hogy sokasodjanak, mint a búza)“.

A só a bibliában is a romlatlanság jelképe. A tartósság jelképével kívánnak a jegyespárnak egy szétbonthatatlan, jó házasságot. Az elsődleges üzenete ennek a rítusnak maga a termékenység, a megtermékenyítés.

Méhkerékhez hasonlóan Kétegyházán is a násznép a templomi esketés után a nagyapák házához megy. Az ifjú párt érkezésekor teleszórták búzával, meglocsolták szenteltvízzel, és amikor a tányér kiürült, a földhöz vágják, hogy soha ne legyen üres.

Az új párt tehát szinte egyfolytában ósrégi rítusok kísérik, amelyek varázslatot zárnak magukba, nemzedékek által megőrzött hiedelmeket tükröznek.

A magyarcsanádi románok is ugyanilyen rítus alapján fogadták a jegyeseiket: „Az esketésről érkező jegyeseket a küszöbön kaláccsal és mézzel várták.“

Ezt a kedvező jelképet a helybéli románok a velük együtt élő magyaroktól vették át. A küszöbhez rengeteg népies, mágikus hiedelem fűződik, amely a gazdag fantáziájú népi egyént tükrözi.

Mircea Eliade szerint: „A szeretetnek vannak saját őrei, vallásos lelkiületek, amelyek megakadályozzák a gonosz erők behatolását, a betegséget hordozó démonok hatalmát. Egyes keleti népeknél (Babilónia, Egyiptom, Izrael) a küszöbön állva hirdettek ítéletet. A küszöb és a kapu egyenesen és konkrétan bizonyítják a kozmikus folyamatosság megszakadását. Ebben rejtőzik a nagy vallási jelentőség: egyszerre szimbólumai és eszközei az elmúlásnak.“

Amíg a só a tartósság jelképe, a méz az édesség, a méhecske a szorgalom szimbóluma, szerepük könnyen érthető, mert általuk befolyásolhatók a jó erők, az új otthon sorsa. Egy megelégedett, harmonikus életet kívánnak, sok szorgalmat és gazdagságot.

A battonyai menyasszony is rengeteg akadálnak van kitéve a ház küszöbén, és mindezeknek nem csupán ünnepi a színezetük, de az ősi rítusokhoz tartoznak. Amikor az ünneplő násznép a nagyapák házához ér, a kapuban két ór által vigyázott „vízzel teli kádat“ talál. Ezekkel a vőfélyek alkuba bocsátkoznak. A vőfélyek vámot ígérnek, ha „átmeneti pallót“ tesznek. A hidat „kukoricaszárból“, „kenderből“, „lopótökből“ stb. készítették, de nem fizettek, csak a „vászontekercsért“. A menyasszony által felszedett szöttek az anyós számára volt ajándék, amely az egyesülés rítusát fejezte ki, a vámot viszont a szakácsnők kapták, akikről feltételezték, hogy jó ízű ételeket főztek.

Ez is egy rítus. Az apósok házában az örömanya „kenyérrel és két gyertyával“ fogadta menyét. Az új meny viszont egy ingnek való szöttek ajándékoz az anyósnak, és megcsókolja. Az ajándékcseré az egyesülés rítusához tartozik.

Ma egyes bekiáltások kivételével a románok Hajdú-Bihar megyében magyar köszöntőket használnak. A búcsúztató után a rokonság a szokásos rituálék kíséretében a multságba indul.